

ПЕДАГОГИКАЛЫК КАДРЛАРДЫН КВАЛИФИКАЦИЯСЫН ЖОГОРУЛАТУУНУ ӨНҮКТҮРҮҮНҮН ПРОБЛЕМАЛАРЫ

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ

Аннотация: Макалада педагогикалык кадрлардын квалификациясын өнүктүрүүнүн проблемалары жана негизги милдеттери чагылдырылган. Адистик чеберчиликти жогорулатуунун структурасы, формалары жана мазмундук өзгөртүүнүн түрлөрү берилген.

Аннотация: В статье рассмотрены основные проблемы и задачи развития повышения квалификации педагогических кадров. Были перечислены структура повышения квалификации педагогов, а также содержание и основные формы организация повышения квалификации.

Annotation: The main problems and issues of requalification pedagogical personnel development were looked through in this article.

Түйүндүү түшүнүктөр: Квалификацияны өнүктүрүү, билим, билгичтик, көндүм, кесиптик чеберчилик, компетенттүү мамиле.

Ключевые слова: развития повышения квалификации, знание, умение, навыки, профессиональная квалификация, компетентный подход.

Key words: Qualification development, knowledge, skills, activities, specialization improving, competent approach.

Кыргыз билим берүү академиясынын Педагогикалык кадрлардын квалификациясын жогорулатуу жана кайра даярдоо борбору “Кыргыз Республикасынын педагогикалык кызматкерлеринин квалификациясын жогорулатуу” жана “Аймактык структуралардын педагогикалык кызматкерлеринин квалификациясын жогорулатуу, ишмердүүлүгүн координациялоо (көзөмөлдөө) жөнүндөгү Жоболордун, ошондой эле “Билим берүү жөнүндөгү Мыйзамдын”, академиянын Уставына, борбордун жобосуна жана башка билим берүүгө байланышкан мыйзамдык-нормативдик документтердин негизинде республикабыздын мугалимдеринин квалификациясын жогорулатуу жана аймактардагы институттардын, борборлордун окуу процессин уюштуруу боюнча тиешелүү иштерди жүргүзүүдө.

Кыргыз Республикасындагы жүрүп жаткан саясий, социалдык жана экономикалык чөйрөлөрдөгү реформалары билим берүүнү өнүктүрүүнүн 2020-жылга чейинки стратегиясында да чагылдырылган. Бүгүнкү күндө билим берүүнүн

максаттары, милдеттери, мазмуну, түзүмү жана билим берүүнү башкаруу принциптери түп тамырынан бери өзгөрүүгө учуроодо. Билим берүү системасын жаңылоонун стратегиясы мектепти башкаруунун ата мекендик жана чет элдик тажрыйбаларын чыгармачылык менен кайрадан иштеп чыгуунун негизинде мектеп реформасын иш жүзүнө ашырууну талап кылууда. Окуу процессин мазмундук жактан өзгөртүү менен анын натыйжасында билим берүүнүн сапатын жана деңгээлин жакшыртуу аркылуу тиешелүү натыйжаларды алуу үчүн мектептердин жана жогорку окуу жайлардын жетекчилеринде менеджменттин принциптерине негизделген башкаруу маданиятын калыптандыруу керек. Ошондой эле мектеп мугалимдеринин жана жогорку окуу жайларда эмгектенген окутуучулардын билимин үзгүлтүксүз өркүндөтүп туруу билим берүү стратегиясында негизги маселелердин бири.

Азыркы учурда коомдун талабына жараша, мектептин ар бир мугалиминин ийгилиги, келечектеги өсүп келе жаткан жаш муундарды заманбап татыктуу билимге, билгичтикке, көндүмгө үйрөтүү менен катар алдыдагы жашоо – тиричиликке мобилдүү тарбиялоо болуп эсептелинет. Ал үчүн ар бир мугалим өзүнүн кесиптик чеберчилигин жогорулатуу, билимин тереңдетүү максатында өз убагында билимин өркүндөтүп туруусу зарыл. (1,2)

Кыргыз Республикасында педагогдордун адистик чеберчилигин жогорулатуунун структурасы төмөндөгүдөй болуп түзүлгөн:

- Кыргыз билим берүү академиясы ПК КЖ КД борбору
- Ош областтык билим берүү институту
- Ыссык-Көл билим берүү институту
- Нарын, Джалал-Абад, Баткен, Талас шаарларындагы методикалык борборлор.

Жогоруда аталган борборлордо адистик чеберчиликти жогорулатуунун ар түрдүү формалары уюштурулууда.

- Алдын ала ар бир окуу жылы үчүн министрлик тарабынан бекитилген план-графиктин

негизинде уюштурулуучу стационардык курстар.

- Жер жерлерге барып өткөрүлүүчү көчмө курстар.
- Республиканын бардык район, шаарларындагы Август кенешмелердин алкагындагы, уюштурулуучу методикалык окуулар жана семинарлар.

Кыргыз Республикасында квалификацияны жогорулатуу курстарын уюштуруу процессинде мазмундук жактан өзгөртүүлөргө курстардын, мугалимдин жана окуучунун компетенттүүлүгүн калыптандырууга басым жасалууда.

- Окуу жүктөмдөрүндөгү өзгөрүүлөргө жана интеграцияланган предметтерди окутуунун методикасына.
- Окуу-тарбия процессинде окутуунун активдүү жана интерактивдүү методдорун жана ыкмаларын кеңири пайдаланууга.
- Курстардын мазмунун компетенттик мамилени негизинде өзгөртүүгө.
- Окуучулардын окуу жетишкендиктерин баалоонун жаңы системасын колдонуу (диагностикалык, формативдик жана жыйынтыктоочу баалоо)

Бул максатта Кыргыз билим берүү академиясынын педагогикалык кызматкерлердин квалификациясын жогорулатуу жана кайра даярдоо борборунун профессордук - окутуучулар жамааты окуу процессин уюштуруу менен анын талабына жараша иштерди аткарууда.

Окутуунун мазмунун оптималдаштыруунун жана уюштуруунун маселелерин Кыргыз билим берүү академиясы тарабынан кайрадан иштелип чыгып, окуу пландар регионалдык структуралар менен бирдей мазмундук деңгээлге алып келди.

Жаңы мазмундагы окуу пландары республикалык жана регионалдык педагогдордун квалификациясын жогорулатуучу структураларда үч окуу жылынан бери бирдей багытта ишке ашырылууда.

Азыркы мезгилде квалификацияны жогорулатуу курстарында окутуу мазмунун оптималдаштыруу жана жакшыртуу багытында тиешелүү иштер жүргүзүлүп жатат. Окуу планы 72саатка пландаштырылган, ал төмөнкүдөй бөлүштүрүлгөн.

- Жалпы маселелер же нормативдик блок -6саат
- Педагогикалык-психологиялык блок-10саат
- Жаңы информациялык-коммуникациялык технологияны колдонуу-6 саат
- Атайын же предметтик блок-50саат

Кыргыз билим берүү академиясында мектепке окутулган 26 предмет боюнча, мектептердин администрация башчылары, мектепке чейинки мекемелердин жана башталгыч класстардын

мугалимдеринин квалификациясын жогорулатуу пландаштырылган.

Курска келген угуучулардын категориялары:

1. Мектепте окутулуучу 26 предметтердин мугалимдери
2. Мектептердин администраторлору
3. Мектепке чейинки мекемелердин педагогдору.
4. Орто кесиптик окуу жайларынын предметтик мугалимдери
5. ЖОЖдордун педагогика жана психология кафедрасынын окутуучулары.

Билим берүү жана илим министрлиги тарабынан алынган лицензиянын негизинде жаш мугалимдердин, окутуучулардын билимин өркүндөтүү борбордо бюджеттик жана контракттык негизде жүргүзүлүүдө. Республикада өзгөчө адистерди кайра даярдоо, педагогикалык кадрлардын квалификациясын жогорулатуу багытындагы иштер учурдун талабына жараша мындан ары өркүндөтүүнү талап кылууда. Себеби квалификациясын жогорулатууга келген мугалимдердин көпчүлүгү сурамжылоо учурунда жана жыйынтыктоочу тегерек столдордо педагогдук кесиптин коомдогу орду боюнча төмөндөгүдөй пикирлерин билдиришкен.

Мугалимдик кесиптин баалуулугунун төмөндөп кетишинин себептерин курска келген угуучуларды сурамжылоо процессинде алар негизинен төмөндөгүлөрдү белгилешти:

- Педагогдук кызматтын кесипти тандап алган студенттердин начар контингенттеринин ЖОЖдорго топтолушу, алардын көпчүлүгүн кыздарды түзгөндүгү.
- Педагогдордун карьералык, профессионалдык жактан өсүшүнүн перспективасынын жоктугу.
- Келечектеги мугалимдерди даярдоочу факультеттердин, ЖОЖдордун материалдык-техникалык базасынын начардыгы.
- Иштеп жаткан мугалимдерди аттестациядан өткөрүүнүн формалдуулугу, категориялардын алынып ташталышы.
- Болочок мугалимдерди даярдоо боюнча мамлекеттик стандарттардын азыркы учурга дал келбестиги жана педагогдорду кесиптик жактан даярдоого тиешелүү болгон психологиялык, педагогикалык жана методикалык предметтерге бөлүнгөн окуу сааттарынын чектелгендиги.
- Региондордо эмгектенген мугалимдердин билими өркүндөтүүнүн, квалификациясын жогорулатуунун тиешелүү деңгээлде уюштурулбагандыгы.
- Мугалимдердин эмгегин материалдык, моралдык жана кесиптик муктаждыктарын канаат-

тандырууну мамлекеттик деңгээлде карап чыгуу жана аны мындан ары жакшыртуу. Аларды мамлекеттик сыйлыктарга, депутаттык талапкерликке ж.б. кызматтарга сунуштоону колго алуу.

Ал эми иштеп жаткан педагогикалык кадрлардын квалификациясын жогорулатуу жана кайра даярдоо боюнча Кыргыз билим берүү академиясынын борбору республикада координациялык милдетти аткарып регионалдык методикалык борборлор менен бирдикте тиешелүү иштерди алып барууда. Борбордо 5 кафедра бар. Ал кафедраларда 6 педагогика илимдеринин докторлору, профессорлор, 15тен ашык илимдин кандидаттары, доценттер, 6 магистр жана 16 ага окутуучу эмгектенет.

Алар ар бир окуу жылында 214 ашык 2 жумалык курстар 26 адистиктер, аталыштар боюнча билим өркүндөтүү курстары өткөрүлүүдө. Бирок азыркы учурда республиканын мектептеринде эмгектенген мугалимдердин 50% и гана өздөрүнүн билимин өркүндөтүүдө. Курска келген педагогдордун арасында 20-30 жыл иштеп биринчи жолу билимин жогорулатууга келгендери да бар. Жогорудагы проблемалармындан ары да педагогдордун кесиптик чеберчилигин жогорулатууга олуттуу көңүл буруну талап кылат.

Бул максатта 2012-2013 жылдан бери курска келген мугалимдердин электрондук маалыматтары топтолуп ким, качан, кандай курстарды өткөндүгү жөнүндө маалыматтар топтолууда. Курстан өткөн мугалимдердин электрондук даректери сакталып, кайтарым байланыштар уюштурулууда. Жарык көргөн методикалык колдонмолор, электрондук материалдар, макалалар КАОнун сайтына жайланыштырылууда.

Ар бир курстун натыйжасын жыйынтыктоо максатында мониторинг жүргүзүлүүдө жана анын жыйынтыктары борбордо, кафедраларда талкууланууда.

Маселен 2014-2015 окуу жылында борбордун кафедраларынын профессордук-окутуучулар курамы төмөндөгүдөй илимий-методикалык колдонмолорду басмага тапшырышты. Алардын бир тобу жарык көрдү.

Маселен “Кыргыз тили” адистиги боюнча:

1. Кыргыз тилин окуп үйрөнүүдө деңгээлдер боюнча компетенттүүлүктөрдү баалоо. (Автору п.и.к. доцент К.Эсеналиева)
2. Кыргыз тилин интерактивдүү окутууга жана баалоого карата теориялык, практикалык сунуштар. (5-9 кл. Автору п.и.к. доцент К.Эсеналиева)
3. Окуп-үйрөнүүдөн күтүлүүчү натыйжалар. (Кыргыз тили. Автору п.и.к. доцент Т.Асанкунов)

4. Мыкты сабак - ийгиликтин ачкычы (Авторлору - ага окутуучулар Койлубаева А., Батыркулова А.Б.)

Мектепке чейинки тарбия жана башталгыч билим берүү адистиги боюнча:

Борбордун окутуучулары эл аралык уюмдар жана “Сорос-Кыргызстан” фонду, “Кадам артынан кадам”, “ЮНИСЕФ”, “АБР”, “Бүткүл дүйнөлүк банк”, “Балдарды коргойлу” ж.б. уюмдар менен биргеликте иш алып барууда.

Натыйжада көптөгөн семинарлар, тренингдер, конференциялар, тегерек столдор өткөрүлдү. Ишмердүүлүктүн натыйжасында 28 методикалык колдонмо, 5 программа жарык көрдү.

Республикалык масштабда “Эне мектеби” Нарын, Ош Ысык-Көл облустарында Кемин районунда өз иштерин уюштурууда.

Кафедрада төмөндөгүдөй илимий эмгектер жарык көрдү:

1. «Материнская школа», «Энелер мектеби» Б-2014, (Автору: Усенко Л.В., Сейдекулова К.С.)
2. Программа Развития ДОО Б-2014, (Автору: Усенко Л.В.)
3. Игры и игрушки в развитии детей раннего возраста (от 0 до 3 лет) (кырг. русс. варианты) Б-2015 (Автору: Усенко Л.В., Игнатовская Г.С.)
4. Улучшение навыков чтения учащихся начальных классов(тренинговые материалы для ПК учителей начальных классов) (36 занятий) (Автору: Дудкина О.И.)
5. Материалы для тренеров по улучшению навыков чтения учащихся начальных классов (36 занятий) (Автору: Дудкина О.И.)

Илимий методикалык иштердин планына ылайык *табигый – математикалык илимдер жана информациялык технологиялар кафедра*сынын окутуучулары Эл аралык уюмдар менен активдүү кызматташууда. Алар (Фонд ЮНИСЕФ, АБР, Бүткүл дүйнөлүк банк, ЮСАИД). Аталган проекттер чегинде жана алардын колдоосу менен кафедранын окутуучулары Эл аралык конференцияга, симпозиумдарга, семинарларга катышышты. Окуу программаларын, окуу китептерин, окуу методикалык колдонмолорун иштеп чыгып, аларды мектепке сунушташты.

ЮНИСЕФ проектисинин чегинде Аттокурова Ч.А. “Глобалдык билим берүү” аттуу мугалимдер үчүн методикалык колдонмосу орус тилинде жана кыргыз тилинде даярдап жарыкка чыкты.

Кафедранын профессору М.Субанованын, доценттери Б.М.Кособаеванын, Б.Ш.Жакышованын 4 китеби, 9 окуу методикалык колдонмолору, 6 стандарт жана 6 программа жарык көрдү.

Менеджмент-технология жана искусство кафедрасынын окутуучулары тарабынан “Мектептеги билим берүүдөгү менеджмент”, “мектепте билим берүүдөгү педагогикалык менеджмент”, “Лидер, устатчылык, мониторинг”, “Жалпы билим берүүчү мекемелерин каржылоо”, “Мамлекеттик-коомдук башкаруу” жана мектепти башкарууга зарыл болгон окуу методикалык куралдар, таркатма материалдар иштелип чыкты. (Авторлору: Иманкулова М.Т. Джуношалиева К.К.)

Республиканын мектептеринде 72000 ашык мугалимдер эмгектенет, ал эми 52 мамлекеттик жана мамлекеттик эмес окуу жайларында 18000 ашык профессор-окутуучулар эмгектенүүдө. Жогорку окуу жайларда эмгектенген окутуучулардын ичинде түз эле өндүрүштөн, педагогикалык эмес структуралардан келип окутуучу болгондор, педагогикалык эмес адистиктерди бүтүп окутуучу болгондор да кездешет. «Билим берүү» жөнүндөгү КР мыйзамынын 28-статьясына ылайык, педагогикалык иште иштөө укугуна зарыл билим алган жана тиешелүү педагогтук квалификациясы бар адамдар гана ээ болушат деп жазылган. Биздин мамлекет эгемендүү болгондон бери Республиканын жогорку окуу жайларында профессордук-окутуучулук курамдын билимин өркүндөтүү маселеси белгилүү бир ырааттуулукта өткөрүлбөй жатат.

Акыркы жылдары түрдүү проекттерге, конкурстарга, эл аралык өкмөттүк эмес уюмдардын курстарына, тренингдерине, ж.б.у.с. иш чараларга «Сорос-Кыргызстан», USAID фондуларынын колдоосу менен уюштурулган жер-жерлердеги «Сынчыл ойлом», «Сапаттуу билим» ж.б. аталыштагы семинарларга ЖОЖдун окутуучулары, мектеп мугалимдери катышып, өздөрүнүн билимдерин өркүндөтүүдө. Бирок алар системалуу түрдө жүргүзүлгөн жок.

Эл аралык проекттерге катышып, чет мамлекеттерден да билимин өркүндөткөн ЖОЖдун окутуучулары, мектептин мугалимдери да бар, бирок алар өтө аз санда. Педагогдук билими жана квалификациясы жок адамдар кайра даярдоодон өткөндөн кийин гана педагогтук кесипке иштөө укугуна ээ боло алышат. Мыйзамдын 28-статьясында белгилегендей, кесиптик жогорку окуу жайларында педагог болуп иштөө эреже катары магистрден төмөн эмес билими бар адамдарга гана уруксат деп көрсөтүлгөн. Ал эми мыйзамдын 29-статьясына ылайык «Педагогдордун укуктары менен милдеттеринин» ичинде «өзүнүн кесиптик деңгээлин дайыма өркүндөтүүгө жана квалификациясын кеминде 5 жылда бир жолу жогорулатууга милдеттүү деп баса белгиленген.

Мындан сырткары Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүүнүн 2012-2020-жылга чейинки концепциясынын «Билим берүү секторундагы кадрларды өнүктүрүү» деген бөлүмүндө адистерди кайрадан даярдоо, кесипти өркүндөтүү мамлекеттик заказдын негизинде системалуу жана үзгүлтүксүз принциптердин негизинде ишке ашыруу жана бул маселеге тиешелүү инвестицияларды, гранттарды тартуу маселеси белгиленген. Бирок, тилекке каршы Республиканын бир дагы окуу жайы бюджеттик каржылоонун негизинде окутуучулардын билимдерин өркүндөтүү маселесин чече элек. Негизинен атайын даярдыктан өтпөгөн окутуучулар педагогикалык кесипке даярдоонун методологиясы менен тааныш эмес. Педагогикалык кесипке даярдоонун методологиясы педагогикалык теориянын негизги жоболору жөнүндөгү, педагогикалык ойлорду үйрөнүүгө карата жасалган мамилелердин принциптерин изилдөө методдорун үйрөнүшү талап кылат. Анын негизги компоненти жалпы алган билимдерден жана ал билимдерди педагогикалык практикада колдоно билүүдөн турат.

Ал эми педагогикалык кызматкерлерди аттестациядан өткөрүү жөнүндөгү жаңы жобо Кыргыз Республикасынын өкмөтүнүн кароосунда турат. Анын негизинде «Мугалим», «Экинчи деңгээлдеги мугалим», «Биринчи деңгээлдеги мугалим» жана «Жогорку деңгээлдеги мугалим» деген 4 квалификациялык деңгээл сунушталган. Анын атайын жобосу бекилгенден кийин педагогикалык кызматкер ар бир 5 жылда аттестациядан өткөрүлөт жана маянасына кошумча акы төлөнөт.

Жыйынтыктап айтканда педагогикалык кесип – бул адам таануу илими, адамдын татаал жан дүйнөсүнө тынымсыз кирүү болгондуктан жогорку окуу жайларда жаш муундардын калыптанышын жаңы формацияга карата өзгөртүү максатында жаңы муундун мугалимдерин даярдоого өзгөчө көңүл бурулуусу зарыл.

Адабияттар:

1. Бабаев Д.Б. «Педагогикалык адистерди даярдоонун жана квалификациясын жогорулатуунун проблемалары. Журнал «Известия КАО» №4(20) 2011 г. с.58-60.
2. Сайназаров К.Б. и др. «О проблемах в сфере подготовки учителей в системе образования Кыргызской Республики и деятельности проекта «Сапаттуу билим»». Журнал ВО Кыргызской Республики №315, 2009 г. с.31-36.